

UiT Norges arktiske universitet

Institutt for språk og kultur

Hvordan oversette *burde* til russisk

Modalitet i norsk og russisk

Hans Andreas Linjord-Berg

Masteroppgave i russisk språk og litteratur RUS-3920 15. mai 2024

Innholdsfortegnelse

1 Innledning.....	1
1.1 Problemstilling.....	1
1.2 Metode: Hvordan jeg utførte oppgaven og hva jeg så på	1
1.3 Viktige funn.....	2
1.4 Strukturen i oppgaven.....	2
2 Vanskeligheten med å oversette norske modalverb	4
2.1 Deontisk, epistemisk og dynamisk modalitet	4
2.1.1 Epistemisk modalitet	4
2.1.2 Deontisk modalitet	5
2.1.3 Dynamisk modalitet	5
2.2 Modalitet i norsk.....	6
2.2.1 Skulle.....	7
2.2.2 Kunne	9
2.2.3 Måtte.....	11
2.2.4 Ville.....	14
2.2.5 Burde	17
2.2.6 Få.....	19
2.2.7 Lyte.....	21
2.3 Konklusjon av kapitlet.....	22
3 <i>Burde</i> fra RuN-Korpuset og Valerij Berkovs ordbøker	24
3.1 Modalitet i russisk	25
3.2 <i>Burde</i> fra Valerij Berkovs ordbøker	25
3.2.1 Norsk-Russisk Ordbok	25
3.2.2 Russisk-Norsk Ordbok	27
3.3 Metode for søk og kategorisering.....	27

3.4 <i>Burde</i> fra RuN-Korpuset	29
3.4.1 <i>Должен</i>	31
3.4.2 Annen konstruksjon / faste uttrykk	32
3.4.3 <i>Надо</i>	33
3.4.4 <i>Следовать</i>	33
3.4.5 Andre predikativ	33
3.4.6 Infinitivsetning	34
3.4.7 Konjunktiv	35
3.4.8 Imperativ	35
3.4.9 <i>Нужно</i>	35
3.4.10 Andre modale verb	36
3.4.11 <i>Мочь</i>	36
3.4.12 Andre tilfeller	36
3.5 Tempus og konjunktiv i kategoriene	37
3.6 Konklusjon av kapitlet	38
4 Avslutning og konklusjon	40
Referanseliste	43

Tabelliste

Tabell 1: Betydninger av skulle	9
Tabell 2 Betydninger av kunne	11
Tabell 3 Betydninger av måtte	14
Tabell 4 Betydninger av ville	16
Tabell 5 Betydninger av burde	19
Tabell 6 Betydninger av få	21
Tabell 7 Antall konstruksjoner i hver kategori	30
Tabell 8 Kategoriene fra "oftest brukt" til "minst brukt" og deres tilhørende prosentandel	30

Tabell 9 Tempus og konjunktiv, antall i kategoriene.....	37
--	----

Figurliste

Figur 1 Skjerm bilde fra søket i RuN-korpuset	28
Figur 2 Skjerm bilde fra databasen min i Excel	29
Figur 3 Forekomsten av de forskjellige kategoriene	31
Figur 4 Tempus og konjunktiv i kategoriene	38

Forord

Nå som jeg er kommet så langt at jeg skriver masteroppgave, så vil jeg først og fremst benytte anledningen til å rekke en stor takk til min professor her på UiT, Tore Nettet, for veiledning og hjelp til denne oppgaven. Videre så vil jeg også hjertelig takke førsteamanuensis Svetlana Sokolova for hjelp til å samle inn data fra RuN-Korpuset og hjelp til å lage denne databasen i Excel med de forskjellige kategoriene.

En stor takk går også til mine medstudenter her på UiT gjennom fem år, som har bidratt til et fantastisk og godt miljø her på studiet. Både hjelp og motivasjon fra medstudenter og ansatte har aldri vært langt unna, så til alle dere, her kan jeg ikke være takknemlig nok.

Tromsø 15. mai 2024

Hans Andreas Linjord-Berg

1 Innledning

I denne oppgaven så skal jeg se på hvordan man kan oversette modalverbet *burde* til russisk. Derfor skal jeg se på modalitet i norsk og litt på modalitet i russisk. Det som gjør denne typen oppgave relevant, er nemlig det at modale hjelpeverb er vanligere på norsk enn på russisk, og *burde* er generelt ikke et enkelt verb å oversette. Dette er noe som ikke har blitt sett så mye på i en norsk-russisk sammenheng, så dermed kan dette virke litt interessant å sette seg inn i.

Det jeg først kommer til å presentere her, er hvordan oppgaven blir strukturert og gjennomført. Jeg begynner med å konkretisere problemstillingen og presentere den for leseren. Deretter vil jeg beskrive hvordan jeg har utført oppgaven, og hva jeg har sett på. Til slutt i innledningen vil jeg også kort nevne noen viktige funn.

1.1 Problemstilling

Det jeg vil prøver å finne ut i denne oppgaven er:

- Uttrykk for modalitet på norsk og russisk.
- Hva som svarer til det norske modalverbet *burde* på russisk. Stemmer det som Berkov har ført opp som oversettelse av *burde* i *Stor Norsk-Russisk Ordbok* (2012) med funnene fra RuN-Korpuset?

1.2 Metode: Hvordan jeg utførte oppgaven og hva jeg så på

Her skal jeg beskrive hvordan jeg skal utføre oppgaven, hva jeg skal se på. Til å begynne med, så skal jeg skrive om modalitet i norsk og om norske modale hjelpeverb. Her vil jeg komme inn på forskjellige typer modalitet, og sentrale betydninger til de forskjellige modalverbene ved forskjellig type modalitet. Dette vil hovedsakelig være basert på *Norsk Referansegrammatikk* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997) hvor innholdet vil forklares ved hjelp av relevante eksempler.

I kapittel tre vil jeg komme inn på hva som tilsvarende *burde* på russisk, ved hjelp av data fra RuN-Korpuset (Grønn, Atle et al. Universitetet i Oslo, 2008-2010), som er et lite

parallellkorpus hvor alt er søkbart, der man kan sammenligne de samme tekstene på forskjellige språk. I dette tilfellet var det selvfølgelig mellom norsk og russisk. Dette kommer jeg da til å sammenligne med *burde* fra Valerij Berkovs *Stor Norsk-Russisk Ordbok* (2012), som er standard ordboka for å oversette fra norsk til russisk. Funnene fra RuN-Korpuset ble da lastet ned i Excel, og sortert ut i forskjellige kategorier, basert på hva som tilsvarte *burde* i den russiske setningen. Jeg kommer så til å vise hva som er de vanligste kategoriene, og også gå nærmere inn på hver av disse. I begynnelsen av hvert kapittel, vil det også være en mye mer detaljert beskrivelse av prosessen, da spesielt for kapittel 4. hvor jeg måtte samle inn, analysere og sortere dataen. Vil i hvert kapittel ha en liten konklusjon for kapitlet, før jeg i det siste kapitlet skal prøve å konkludere for hele oppgaven og problemstillingen.

1.3 Viktige funn

Noe jeg la merke til under arbeidet med kapitlet med de norske modalverbene og modalitet i norsk, var hvor mye mer utbredt deontisk modalitet er i forhold til epistemisk modalitet. Det er noe som vil bli lagt merke til i oppgaven, for det er både mindre betydninger av epistemisk modalitet, og mindre informasjon. Dynamisk modalitet forekommer svært lite i norsk.

Noe av det viktigste jeg har funnet ut, er hvor mye forskjellig en type modalverb kan bety, avhengig av type modalitet, tempus og kontekst i setningen. For kapittel 3. hvor jeg analyserer funnene fra RuN-Korpuset, så var det overraskende mange variasjoner på hva som kunne svare til *burde* i de russiske setningene. Dermed måtte man prøve å lage noen kategorier som kunne romme visse typer setninger sammen, selv om de ikke alltid var samme ord. Her kunne forskjellige verb i infinitiv være en kategori, mens forskjellige verb i imperativ kunne være en annen kategori. Selv om det var mange overraskende resultater med konstruksjoner som virket helt annerledes, så var det også veldig mange setninger med modalord som *должен* og *надо* som var veldig sentrale.

1.4 Strukturen i oppgaven

Til å begynne med her i kapittel 1, så presenterer jeg oppgaven. Videre går jeg over til et helt kapittel om modalitet i norsk, hvor jeg også beskriver forskjellige typer modalitet. Her baserer jeg mesteparten av kapitlet på *Norsk Referansegrammatikk* (1997), men har også med litt fra

boka *Mood and Modality* (2001) for utfyllende informasjon. I kapittel 3 så skal jeg ta for meg ordbøkene til Berkov *Stor Norsk-Russisk Ordbok* (2012) og *Stor Russisk-Norsk Ordbok* (2011) for å slå opp på forslagene til hvordan man oversetter *burde* i førstnevnte ordbok. Deretter analyserer jeg dataene jeg har samlet fra RuN-Korpuset, ser på hva som er vanligst der, og sammenligner det med Berkov.

Eksempler er nummerert i parenteser, og selve eksemplene med kilder, og tilhørende forklaring og kommentar er lenger inn på siden enn resten av teksten, noe som gjør oppsettet oversiktlig og greit. I kapittel 3 er eksemplene på russisk og norsk, hvor man kan se sammenligningen mellom de to setningene på russisk og norsk. Da ser man ut ifra konteksten hva som er ekvivalenten til *burde* i den russiske setningen. Her er både den norske og russiske setningen samlet under ett nummer. Slik som i kapittel to, har også disse eksemplene forklaring tilhørende, og er skrevet et hakk lenger inn i teksten enn resten av teksten.

Kapitlene vil ha en kapitels konklusjon hver, og i siste kapittel, kapittel 4, vil jeg forsøke å trekke konklusjoner basert på dataene og analysene i denne oppgaven.

2 Vanskeligheten med å oversette norske modalverb

Modalverb på norsk er vanskelige å oversette til russisk, fordi det er brukt helt andre konstruksjoner der, og fordi modalverb ikke er like vanlige i russisk som i norsk. De forskjellige måtene man uttrykker modalitet på i russisk, er noe jeg skal komme tilbake til neste kapittel, nemlig kapittel 3.

En annen grunn til at modalverb er en vanskelig ting å oversette, er at de norske modalverbene kan ha mange betydninger, og det er det vi skal se nærmere på i dette kapitlet. I tillegg så er det mange modalverb som kan overlape hverandre i betydning, og det er det jeg skal fokusere på her. For å finne et grunnlag til å skrive om norske modalverb har jeg tatt utgangspunkt i *Norsk referansegrammatikk* (Faarlund, Lie og Vannebo, Oslo 1997), for å skaffe meg en oversikt over de norske modalverbene. Jeg tar med litt om modalitet ellers i norsk, men hovedfokuset er på modalverbene, siden hovedproblemstillingen i oppgaven er hvordan man oversetter et bestemt modalverb, *burde*, til russisk. Her vil jeg bruke eksempler fra *Norsk Referansegrammatikk* (1997), men jeg har også funnet relevante eksempler i RuN-Korpuset.

I dette kapitlet skal jeg først i del 2.1 gå gjennom forskjellige typer modalitet, altså deontisk, epistemisk og dynamisk modalitet, og forklare disse begrepene. I kapittel 2.2 skal jeg skrive om modalitet i norsk og diskutere konstruksjoner med de forskjellige modalverbene vi har i norsk, i underkapitlene der.

2.1 Deontisk, epistemisk og dynamisk modalitet

Modalitet har forskjellige betydninger: deontisk, epistemisk og i noen få tilfeller i norsk, også dynamisk modalitet. Modalitet er en kategori som har å gjøre med avsenderens holdning til gyldigheten av et utsagn (Faarlund, Lie og Vannebo 1997 s. 579). Ofte er dette forklart ved hjelp av modale hjelpeverb. De forskjellige typene modalitet som uttrykkes er:

2.1.1 Epistemisk modalitet

Epistemisk modalitet handler om sannhet, det som er. Innholdet i setningen kan være presentert som det faktiske tilfellet, fordi personen som kommer med utsagnet, har en tanke om at det han sier, er tilfellet. Innenfor epistemisk modalitet, kan man si det er tre typer, der

det første uttrykker usikkerhet, det andre er en slutning man beviselig kan observere, og det tredje er en slutning fra noe som er generelt kjent (Palmer, 2001 s. 24).

Dette er eksemplifisert som:

- (1) *Kåre må være syk* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 580).

Her antar taleren at Kåre er syk

- (2) *Tatarskij tenkte forresten også at lykten kunne være drevet med en slags imaginær urtidselektrisitet ledet under jorden fra Egypt eller Babylon* (Fra RuN-Korpuset, setnings ID: [VP1TN.s849](#)).

Her tenker også taleren at dette er tilfellet.

2.1.2 Deontisk modalitet

Deontisk modalitet innebærer et ønske om å få noe gjort eller gjennomført noe. Altså er dette direktiver hvor man prøver å få andre til å gjøre en bestemt ting, slik som i eksemplene under (Palmer, 2001 s. 70):

- (3) *Kåre må reise hjem* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 580).

Vedkommende har et ønske om at Kåre drar hjem, eller Kåre er av andre årsaker tvunget til å gjennomføre reisehandlingen.

- (4) *«Men hvorfor, om jeg kan være så fri å spørre herren, viser man en skorstensfeier slik ære?»* (Fra RuN-Korpuset, setnings ID: [AB1TN.s89](#)).

Her spørres det om tillatelse, så *kan* kunne her hatt *få lov til* etter seg.

2.1.3 Dynamisk modalitet

Dynamisk modalitet er ikke like sentralt i norsk som epistemisk og deontisk modalitet, men uttrykker en evne eller ferdighet. Dynamisk modalitet skiller seg ikke like mye fra vanlige hovedverb, som deontisk og epistemisk modalitet. Vanlige eksempler på dynamisk modalitet er:

- (5) *Kåre kan svømme*. (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 581)

Dette er dynamisk modalitet siden setningen uttrykker en evne eller ferdighet.

- (6) *Og faren min kan snakke fransk like godt som din.* (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [VN1TN.s4526](#)).

Også dette er dynamisk modalitet, som uttrykker en evne eller ferdighet.

Her er det ingen diskusjon om i hvilken grad det er sant at han svømmer, eller om han har muligheten til det. Dette er rett og slett bare et uttrykk for en ferdigheter han *har*, nesten som om utsagnet er hogd i stein. Ellers så står det svært lite om dynamisk modalitet i *Norsk referansegrammatikk*.

2.2 Modalitet i norsk

I norsk uttrykker vi modalitet først og fremst ved hjelp av modale hjelpeverb. Modale hjelpeverb er enkelt forklart en liten gruppe verb som står i tillegg til et annet verb. Det verbet som kommer etter det modale hjelpeverbet, står i infinitiv, men alltid uten infinitivsmerket *å*. Dette er den enkleste måte å forklare og kjenne igjen denne typen verb på. Om man da sammenligner et vanlig verb med et modalverb, med tålelig lik betydning, så kan det understreke det hele. Eksemplene her vil være verbet *ønske* og modalverbet *ville*:

- (7) *Hvis De ønsker å hjelpe meg, og dermed også tsaren, så fortell alt De vet* (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [BA2TN.s2919](#)).

Ved bruk av «vanlig» verb får infinitiven etter verbet infinitivsmerket *å*.

- (8) *Han ville hjelpe sin venn* (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [AE1TN.s780](#)).

Her er det brukt et modalverb, og da får *ikke* infinitiven i setninga infinitivsmerket *å* foran seg.

I dette kapitlet så tar jeg utgangspunkt i underkapitlet 7.3.2 om modus og modalitet på side 579 i *Norsk referansegrammatikk* (Faarlund, Lie og Vannebo, Oslo 1997). Jeg fokuserer på underkapitlet om konstruksjoner med modalverb, fordi modalverb er det som er mest relevant for min oppgave. Jeg skal jo tross alt se på hvordan man kan oversette *burde*, som er et modalverb. Jeg går igjennom de vanlige modalverbene i norsk, pluss at jeg så vidt kommer inn på *lyte* som bare brukes i nynorsk. Jeg skal også si litt om *få*, selv om det før i tida ikke var regnet som et modalverb.

Norsk referansegrammatikk (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997) sier som nevnt tidligere, at modalitet uttrykker en holdning til gyldigheten av et utsagn. Det oppsummeres i fire forskjellige kategorier:

- a) «Ved morfologiske kategorier av verbet (*imperativ, konjunktiv, indikativ*)
- b) Ved leksikalske uttrykk som f.eks. *adjektiver og adverb*. Svært vanlige i norsk er *setningsadverb* som 'vel, visst, nok, da jo nå kanskje', som kan modalisere utsagnet alene eller brukes i kombinasjon med andre grammatiske uttrykk for modalitet.
- c) Ved syntaktiske konstruksjoner med modalverb + infinitiv
- d) Ved enkelte andre verbforbindelser som 'ha, bli eller være' + infinitivkonstruksjon ('Du har å gjøre som jeg sier; Vi blir å finne ved stand fire; Hun er kun å treffe på tirsdager')» (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 579).

I denne oppgaven skal jeg fokusere på punkt c), siden det er modale verb jeg skal drøfte i denne oppgaven, først og fremst *burde*.

2.2.1 Skulle

Skulle brukes både som uttrykk for deontisk og epistemisk modalitet.

Deontisk:

Deontisk brukes *skulle* om påbud eller befaling. Setningen *Du skal sitte i ro* uttrykker her en nødvendighet, nokså likt som *må*. *Må* brukes imidlertid ofte om det er ytre omstendigheter som fører til at handlingen utføres, mens *skal* er mer på grunn av personer eller myndigheter. Men ellers er *skulle* og *måtte* nokså like i betydning. Dette ser vi i de to neste eksemplene:

- (9) *Alle elevene skal møte klokken 8 ('skolen/rektor har bestemt at alle elevene møter klokken 8')* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 604).
- (10) *Alle elevene må møte klokken 8 ('for at vi skal rekke bussen/for å få ryddet klasserommene, er alle elevene nødt til å møte klokken 8')* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 604).

Skulle brukes også ved bestemmelse og planlagte handlinger. Det kan handle om en intensjon, mens *må* og *bør* betegner en annen bakenforliggende årsak. *Skulle* er også vanlig i løfter og forsikringer:

- (11) «*Det skal jeg si Dere: kineserne bygger avgudstempel!*» (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [AB2TN.s874](#))

Her er et vanlig eksempel om et løfte eller en forsikring, der vedkommende lover å understreke noe.

I spørresetninger er det ikke personen som spør, som gir direktiver, men mottakeren som blir spurt om å gi direktiver, slik som i «*skal han sitte og vente?*». *Skulle* kan i andre typer setninger være et tilbud: «*Skal jeg hjelpe deg?*», mens en setning som «*Skal vi gå hjem?*» er både en oppfordring og et spørsmål. (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 608)

Ved deontisk modalitet i preteritum uttrykker *skulle* en oppfordring eller anbefaling: *Du skulle gå til legen med dette såret*. Preteritumsformen er et svakere uttrykk for noe man vil ha gjort, eller den fungerer som en oppfordring eller anbefaling: *Du skulle gå til legen*. *Skulle* + perfektum infinitiv brukes istedenfor *burde* om avsenderen mener at noen skulle gjort noe annerledes, slik som i *Dere skulle (ha) ringt*. Her er det altså en motsetning til handlingen som faktisk har funnet sted (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 609).

Epistemisk:

Ved epistemisk modalitet kan *skulle* brukes både om et rykte og om et forlydende: *Hun skal være flink*, *Han skal være hyggelig*. Her kan epistemisk modalitet brukes i vanlige fortellende setninger, og ikke bare spørresetninger. *Skal* uttrykker her annenhåndskunnskap. Utsagnet er derfor ikke nødvendigvis sant, rett og slett siden det bare er noe man har hørt fra andre. I kombinasjon med *vel* eller *nok*, kan *skulle* brukes som en antakelse: *De skal vel prøve*.

Tabell 1: Betydninger av skulle

Skulle		
Type setninger	Deontisk	Epistemisk
Vanlige setninger	Påbud / befaling Bestemmelse /planlagte handlinger Løfter / forsikringer	Rykte / forlydende Annenhåndskunnskap Antakelse
Negerte setninger	Direktiver	
Spørresetninger	Direktiver Tilbud Oppfordring	Rykte / forlydende
Preteritum	Oppfordring / anbefaling	

Her i tabellen har jeg forsøkt etter beste evne å samle de forskjellige betydningene av *skulle* i kategorier for å gi leseren en grei og kort oppsummering. Ved *vanlige setninger*, mener jeg her *positive utsagnssetninger* som *Norsk Referansegrammatikk* (1997) beskriver de. Preteritum gjelder ikke nødvendigvis bare tempuset preteritum, men også andre typer fortid.

2.2.2 Kunne

Kunne brukes også både deontisk og epistemisk modalitet slik som *skulle*. Dette modalverbet kan også uttrykke dynamisk modalitet, siden det også brukes om ferdigheter man har.

Deontisk:

Her er det snakk om ulike former for mulighet. For eksempel i setninger med deontisk modalitet, så kan det brukes om tillatelse. *Du kan gjøre som du vil*. Kan også brukes om tilbud, slik som, *Jeg kan godt vente på deg*. I negerte setninger uttrykker det, deontisk, påbud

eller oppfordring, slik som *du kan ikke gå*. I spørresetninger spørres det om tillatelse, slik som *Kan jeg låne telefonen?* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 591-592).

Videre kan verbet også brukes i preteritum. Det vil da indikere en svakere oppfordring eller mulighet, som en deontisk modalitet. Eksempler på dette kan være: *Du kunne ærlig talt prøve å ta deg sammen*, eller *Du kunne i det minste be om unnskyldning*. (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 596)

«*Kunne* kan også etterfølges av perfektum infinitiv: *Du kunne ærlig talt (ha) prøvd å ta deg sammen; Du kunne (ha) tatt oppvasken*. Det er en forskjell i betydningen mellom den siste setningen og *Du hadde kunnet ta oppvasken*. Mens den første uttrykker deontisk modalitet, uttrykker den siste såkalt «dynamisk» modalitet: ‘du hadde vært i stand til (hadde hatt tid til) å ta oppvasken’» (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 596).

Kunne i spørsmål innebærer en mer høflig måte å spørre på, slik som *Kunne jeg (få) låne telefonen?* Med *kunne* kan man også bruke *ikke* uten at spørresetningen får en negativ betydning, slik som *Kunne du ikke åpnet vinduet?* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 597).

(12) «Kan du ikke bli sittende sammen med meg til halv to i natt», ba redaktøren mykt.
(Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [AK1TN.s3361](#))

Igjen, i eksempelet her så spør ikke personen om han *ikke* kan være der. *Ikke* gir altså ikke spørsmålet negativ betydning men det gjør spørsmålet høfligere enn å spørre direkte.

Kunne i preteritum har stort sett samme betydning som i presens, men uttrykker ofte en litt mer forsiktig oppfordring, enn presens. I tillegg, i spørrende setninger forekommer *ikke*, uten at det negerer noen av verbene. Her uttrykkes enda en høflig måte å spørre om tillatelse, for eksempel: «*Kunne du ikke åpne vinduet?*». (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 597)

Epistemisk:

I tillegg kan *kunne* brukes ved epistemisk modalitet, slik som *Hun kan være syk* eller *Du kan ha rett*. I slike setninger handler det om at det er mulig at utsagnet er gyldig. Ved epistemisk nektelse får man setninger som *Hun kan ikke være der*, noe som uttrykker en umulighet. Altså det er umulig at hun er der. I spørsmål med epistemisk *kan*, slik som *Kan det være sant?* så er

det også spørsmål om mulighet. Ved epistemisk modalitet i preteritum er det en svak form for mulighet, det vil si at det taleren regner det som mindre sannsynlig at utsagnet er gyldig, *Hun kunne være syk* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 593-597).

Dynamisk:

Uttrykker evne eller ferdighet, slik som *Else kan sykle*. Her antar man ikke at hun kan sykle, men uttrykker at det er en ferdighet hun har (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 593).

Tabell 2 Betydninger av kunne

Kunne			
Type setninger	Deontisk	Epistemisk	Dynamisk
Vanlige setninger	Tillatelse Tilbud	Gyldighet	Evne Ferdighet
Negerte setninger	Påbud / oppfordring	Umulighet	
Spørresetninger	Tillatelse	Mulighet	
Preteritum	Svakere oppfordring /mulighet Tillatelse	Svak form for mulighet	

2.2.3 Måtte

Måtte brukes både som deontisk og epistemisk modalitet i norsk.

Deontisk:

Måtte er ofte brukt som deontisk modalitet for noe man er pliktig eller nødt til å gjøre. For eksempel: *Vi må gjøre som læreren sier*, eller *Alle må vise hensyn i trafikken*. Disse

setningene uttrykker ofte påbud, men kan også av og til innebære en tillatelse, for eksempel: *Du må bare forsøke* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 598-599).

(13) «*Noen må si det til ham*»... (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [AB4TN.s506](#))

I denne eksempelsetningen ser man at taleren snakker om at man er pliktig eller nødt til å si et eller annet til vedkommende.

Ved negerte setninger som for eksempel *Dere må ikke fortelle det videre!*, så er dette et påbud eller en oppfordring. Men *må ikke* kan være nokså likt som *får ikke* og *kan ikke*. Om det ikke er et påbud, så er det heller mer som en opplysning om hva man kan eller burde gjøre. Et eksempel er *Dere må ikke svare*. ('*Det er ikke nødvendig at...*') (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 600).

(14) *Du må ikke bekymre deg, vår sikkerhetstjeneste leter allerede etter dem som leter etter deg* (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [AK1TN.s1868](#)).

I dette eksempelet så kan det sees på som en oppfordring til å ikke være bekymret.

I spørresetninger brukes deontisk modalitet til å uttrykke nødvendighet eller plikt. Det kan for eksempel være: *Må jeg gjøre leksene straks?*, *Må du være så vrien bestandig?*, eller *Må vi gjøre som læreren sier?*. Her kan *behøver* og *trenger* byttes ut med *må* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 601).

(15) «*Må jeg reise til Odessa*»? (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [AK1TN.s1534](#)).

Også her kan vi se at det spørres om nødvendighet eller plikt.

Deontisk modalitet med *måtte* i preteritum uttrykker ofte noe hypotetisk. Et eksempel på det er: *Hvis disketten ble ødelagt, måtte vi skrive alt om igjen* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 602). I *Norsk Referansegrammatikk* står det videre:

«I slike betingelseskompleks kan også preteritum perfektum (hadde måttet), preteritum futurum (ville måtte) og preteritum perfektum futurum (ville (ha) måttet) brukes, slik at vi får en lang rekke konkurrerende uttrykksmuligheter:

1. I så fall måtte vi starte fra bar bakke
2. I så fall måtte vi (ha) startet fra bar bakke

3. I så fall hadde vi måttet starte fra bar bakke
 4. I så fall ville vi måtte starte fra bar bakke
 5. I så fall ville vi måtte (ha) startet fra bar bakke
 6. I så fall ville vi (ha) måttet starte» (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 602).
- (16) *Dersom han måtte jobbe for å holde seg i live, var det bare å fortsette* (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [AK1TN.s4277](#)).

Igjen, her er det en situasjon eller kontekst som gjør at vedkommende *må* gjøre eller utføre noe.

I preteritum kan *måtte* også brukes for å uttrykke et ønske, noe som for øvrig forekommer ganske ofte som deontisk modalitet.

- (17) *«Måtte Gud forby at jeg blir liggende lam i senga», sa hun* (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [AK1TN.s3986](#)).

Her er det et tydelig ønske om at Gud ikke må la vedkommende være lam.

Epistemisk:

Ved epistemisk modalitet, så kan det også være noe man føler eller antar er tilfellet. Et eksempel på det, er:

- (18) *«De må være her et sted»* (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [AK1TN.s5695](#)).

Her ser vi et tydelig eksempel på epistemisk modalitet i en antakelse med *måtte* som modalverb.

Om epistemisk *må* negeres, kan det fort virke deontisk. Ved epistemisk modalitet forekommer ikke *måtte* så ofte i spørresetninger. Men det kan forekomme, slik som i følgende eksempel hvor det blir sådd tvil om noe er tilfellet (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 600-601):

- (19) *«Må det nødvendigvis være slik som du sier?»* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 601).

Ved epistemisk modalitet kan *måtte* brukes for å uttrykke en mulighet, og forekommer av og til som epistemisk modalitet innenfor en hypotetisk kontekst (Faarlund Lie og Vannebo, 1997 s. 599-603).

(20) *Hvis planen ble iverksatt, måtte det innebære en forbedring for alle parter* (Faarlund, Lie og Vannebo, s. 603).

Her i eksempelet ser vi hva som *måtte* gjøres for å oppnå noe i en hypotetisk kontekst.

Tabell 3 Betydninger av *måtte*

Måtte		
Type setninger	Deontisk	Epistemisk
Vanlige setninger	Plikt Påbud Tillatelse	Antakelse
Negerte setninger	Påbud Oppfordring	
Spørresetninger	Nødvendighet Plikt	Tvil
Preteritum	Hypotetisk kontekst	Mulighet

2.2.4 Ville

Ville brukes også både om epistemisk og deontisk modalitet.

Deontisk:

Ville skiller seg ut fra de andre modalverbene, ved at det uttrykker subjektets ønske, og ikke hvordan subjektet ønsker at objektet skal handle. Dette ser vi setninger av følgende type: *Jeg vil gå nå*. Legg merke til at *Du vil gå nå*, med *du* som subjekt ikke virker helt naturlig, mens

ved *bør*; for eksempel, så kan både *jeg* og *du* brukes. Men som gjengivelse av noen andres ønske så kan *du* likevel brukes: *Du vil altså slutte. Det var synd* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 616-617).

(21) *Jeg vil kysse hånden hennes* (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [AB5TN.s456](#)).

Her i dette eksempelet ser vi at det er gitt uttrykk for subjektets egne ønsker, og ikke hva vedkommende ønsker at noen andre skal gjøre eller utføre.

Ved deontisk modalitet med vilje eller ønske er det i negerte setninger vanskelig å si om det er modalverbet eller infinitiven som blir negert. Dette ser vi i setninger av følgende type: *Jeg vil ikke gå nå*. Legg merke til at negerte setninger også kan ha ting som subjekt, ikke bare levende vesener, slik som: *Klokka vil ikke gå* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 618).

(22) *Døren var håpløs, og låsen ville ikke «sitte»* (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [LP1TN.s1647](#)).

Dette eksempelet illustrerer, som tidligere nevnt, at negert *ville* kan forekomme med ting, og ikke bare med levende vesener.

Deontisk *vil* uttrykker ordre eller påbud: *Vil du holde opp!*. Deontisk *vil* kan også brukes i en anmodning eller henstilling: *Vil du gi meg smøret?*. Vi finner også *vil* ved ønske og vilje: *Vil du gå allerede?* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 619).

(23) *Du vil ikke ta denne da?* (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [VJ1TN.s214](#)).

I dette eksempelet med *vil* er det et spørsmål med en henstilling.

Preteritum uttrykker ønske eller vilje i fortiden. Som de andre modalverbene i preteritum uttrykker *ville* også en høfligere anmodning eller oppfordring: *Ville du gi meg smøret?*. *Ville* kan også brukes for å uttrykke et ønske, slik som i *Bare hun snart ville komme hjem igjen!* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 620).

(24) «*Ville du si noe, Afanasij?*» (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [BA2TN.s746](#))

Også her innebærer preteritumsformen at det spørres på en høfligere måte.

Epistemisk:

Ved epistemisk modalitet brukes *vil* om en antakelse om nåtida: *Mange av dere vil sikkert være enig i dette*. Gjelder det en antagelse om noe som har skjedd før, blir det *vil* + perfektum infinitiv: *Mange vil nok ha sett henne på tv-skjermen*. Verbet kan også uttrykke antakelse eller formodning om framtida: *Med en slik innsatsvilje vil hun sikkert komme langt* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 617).

(25) *Pengene vil bli sendt* (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [AB1TN.s144](#)).

Her ser vi at taleren anser det som sannsynlig at pengene blir sendt en gang i framtida.

Legg merke til at det er infinitiv som negetes når *vil* brukes epistemisk: *Dere vil nok ikke være enig i dette*. Her uttrykker setningen at taleren regner det som sannsynlig at mottakeren kommer til å være uenig. Ved epistemisk modalitet er *vil* vanligere i spørsmål om framtida: *Vil dere savne oss?*. Epistemisk bruk av *ville* finner vi også i hypotetiske utsagn: *Det ville være fint om du kunne være sammen med oss* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 619-620).

Tabell 4 Betydninger av *ville*

Ville		
Type setninger	Deontisk	Epistemisk
Vanlige setninger	Ønske	Antakelse / formodning
Negerte setninger	Ønske Vilje	Sannsynlighet
Spørresetninger	Ordre / påbud Anmodning / henstilling Ønske / vilje	«slags spørsmål om framtida»
Preteritum	Ønske / vilje Høfligere anmodning / oppfordring	Hypotetisk

2.2.5 Burde

Burde forekommer både som deontisk og epistemisk modalitet. Det er også det mest relevante modal verbet for denne oppgaven, siden jeg ser på hvordan dette verbet oversettes til russisk.

Deontisk:

Burde uttrykker nødvendighet ved deontisk modalitet og mulighet ved epistemisk modalitet.

Bør forekommer ofte i en sammenheng med en plikt. Et eksempel er:

(26) *Du bør tenke deg godt om før du sier ja til dette.* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 612-613).

Mens deontisk *må* og *skal* uttrykker påbud eller befaling, brukes *bør* om anbefalinger eller råd. *Burde* kan også brukes for å vise til at det er moralsk riktig å gjøre det på den ene eller andre måten. Et eksempel på det er: *Møtet bør holdes for åpne dører slik at alle skal bli informert* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 613).

(27) *Og han synes jeg bør kjøpe meg hjelm så fort som mulig, og helst i dag* (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [EL1N.s744](#)).

Dette er et eksempel som viser til noe som kan være en anbefaling eller et råd, eller muligens enda sterkere, som et påbud eller en befaling.

Ved deontisk bruk av *bør* er slik at infinitiv negeres: *Det bør ikke gjenta seg* så her er det ønskelig at noe ikke gjentar seg (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 614).

(28) *Ærgjerrigheten bør ikke gå på bekostning av saken* (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [BA1TN.s1361](#)).

Også i korpuseksempelen ser vi at det er infinitiven som negeres.

Spørresetninger er som vanlige setninger med deontisk modalitet, slik som: *Bør møtet holdes for åpne dører?* og uttrykker ofte det samme som vanlige setninger (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 614).

Deontisk *burde* i preteritum er som presensformen *bør*, men innebærer en mer forsiktig anbefaling. Et eksempel er: *Du burde trene mer regelmessig.* Som et direktiv er *burde* nesten som *skulle*, bare at her beskriver det mer et urealistisk resultat fra handlingen, slik som: *Vi*

burde drikke tran, men vi greier det bare ikke. Hvis noen mener noen har gjort noe feil, og at noe burde vært gjort annerledes, brukes *burde* + perfektum infinitiv, slik som: *Du burde (ha) kontaktet politiet straks* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 615).

(29) *De burde være litt mer forsiktig* (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [VN1TN.s5669](#)).

Her uttrykker *burde* en mer forsiktig anbefaling. Forsiktighet og høflighet er, som vi har sett, noe som går igjen ved de andre modale hjelpeverbene som står i preteritum.

Epistemisk:

Ved epistemisk modalitet brukes *burde* for å angi sannsynlighet, slik som: *De bør være fremme nå.* Det finnes også setninger som er både epistemisk og deontisk, slik som: *Hun bør være fornøyd med karakterene.* Om man tror hun er fornøyd, er det epistemisk, om hun er pliktig å være fornøyd, er det deontisk. Epistemisk *bør* med negasjon finnes også, slik som: *Det bør ikke være en umulighet.* *Burde* er ikke vanlig med epistemisk modalitet i spørresetninger, men eksempler finnes, slik som: *De bør vel være fremme nå?* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 613-615).

Ved epistemisk modalitet beskriver preteritumsformen *burde* en sannsynlighet, slik som: *De burde være framme nå.* Det er også eksempler på at antakelsen ikke stemmer med det som er tilfellet, slik som: *De burde være her nå (men det er ingen å se)* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 616).

Tabell 5 Betydninger av burde

Burde		
Type setninger	Deontisk	Epistemisk
Vanlige setninger	Nødvendighet Plikt Anbefaling / råd Moralsk riktig	Sannsynlighet
Negerte setninger	Ønske	*for lite info*
Spørresetninger	Nødvendighet Plikt	*for lite info*
Preteritum	Forsiktig anbefaling Mer urealistisk direktiv	Sannsynlighet

Av og til var det for lite informasjon å hente fra *Norsk Referansegrammatikk* (1997) til å konkretisere nøyaktig hva slags betydning enkelte setninger hadde, og andre ganger fantes det ikke. Der en viss type setning ikke finnes, eller er sjelden vil det stå det i teksten. Her var det rett og slett bare for lite informasjon å finne.

2.2.6 Få

Få forekommer også som uttrykk for både deontisk og epistemisk modalitet. Opprinnelig er ikke *få* et modalt hjelpeverb, men opptrer som det i visse kontekster (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 623-624).

Deontisk:

Få brukes først og fremst deontisk for å uttrykke tillatelse. Verbet er veldig likt *kan*, og kan også brukes i tillegg til *kan* som utfyllelse i en tillatelse. *Få* kan også uttrykke påbud eller

oppfordring. Da er det snakk om et mer forsiktig påbud eller en oppfordring (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 624-625).

- (30) *Han ønsket bare at han kunne få være med Karlson på en av takpromenadene hans, og se på når han lyste med lommelykta i mørket* (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [AL1TN.s541](#)).

Her er et eksempel med både *kunne* og *få*, hvor det er snakk om tillatelse.

Negert uttrykker *få* påbud eller oppfordring, og det er infinitiv som negeres da. Veldig likt på *får ikke*, *må ikke* og *kan ikke*. Negeres en deontisk tillatelse, blir det forbud (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 625-626).

- (31) *De sitter i stua, og jeg får ikke lov til å gå dit* (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [AL1TN.s547](#)).

Her er et eksempel med negert tillatelse, som da blir et forbud.

I spørresetninger spørres det om tillatelse når det er deontisk modalitet. Et godt eksempel på det er som følger:

- (32) *Får jeg så lov å melde Dem?* (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [AB8TN.s146](#)).

Her ser vi et eksempel på at det spørres om tillatelse.

I preteritum uttrykker *fikk* tillatelse både i fortid og spørrende setninger, i følgende type setninger: *De fikk reise til slutt. De fikk ikke reise og fikk de reise?* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 627).

Epistemisk:

Epistemisk forekommer med *får* svært sjeldent, men kan da uttrykke en antakelse om framtida. Det finnes også noen få tilfeller med epistemisk modalitet i negerte setninger, og da negeres infinitiven. I spørresetninger forekommer ikke epistemisk modalitet med *får* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 625-626).

- (33) *Han får sikkert juling av mesteren* (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: [AT1TN.s967](#)).

Dette eksempelet viser her en antakelse om noe som kan skje i fremtiden.

(34) *Hun får nok ikke stort å gjøre* ('Det er mulig at hun ikke får stort å gjøre') (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 626).

Dette er et svært sjeldent eksempel ifølge *Norsk Referansegrammatikk* (1997) hvor det er epistemisk modalitet i en negert setning.

Dynamisk:

Ved dynamisk modalitet med *få*, der det er uttrykt en fysisk tilstand, som da vanligvis er negert, i setninger som: *Jeg får ikke puste* eller *jeg får ikke hvile* (Faarlund, Lie og Vannebo, 1997 s. 626).

Tabell 6 Betydninger av få

Få			
Type setninger	Deontisk	Epistemisk	Dynamisk
Vanlige setninger	Tillatelse Påbud / oppfordring	Antakelse om framtida	
Negerte setninger	Påbud Oppfordring Forbud		Fysisk tilstand
Spørresetninger	Tillatelse	Ø	
Preteritum	Tillatelse		

2.2.7 Lyte

Lyte forekommer i mange dialekter og i nynorsk, men ikke i bokmål. Denne oppgaven fokuserer på bokmål og russisk, og jeg vil derfor ikke gå mer inn på *lyte*. Men det kan være verdt å nevne at *lyte* og *burde* har betydninger som likner hverandre. Setningene *Du lyt gjere det*, og *du bør gjere det* viser hvor like *lyte* og *burde* er i betydning.

2.3 Konklusjon av kapitlet

I dette kapitlet har jeg definert modalitet og forklart de viktigste typene modalitet: deontisk, epistemisk og dynamisk modalitet. Jeg har sett nærmere på de ulike modalverbene i norsk. Observasjonene mine om norske modalverb kan oppsummeres ved hjelp av tabeller og kommentarer til dem. Grunnlaget for konklusjonen blir tabell 1. til 6.

Tabell 1-6 viser tre ting. For det første ser vi hva slags type modalitet som forekommer sammen med de ulike modale hjelpeverbene, og vi får i tillegg en grei oversikt over hva de uttrykker ved hjelp av de forskjellige typene modalitet. For det andre viser tabellene og beskrivelsene av de ulike modalverbene at deontisk modalitet er mer sentralt enn epistemisk modalitet, mens dynamisk modalitet forekommer ganske marginalt i norske modalverb. For det tredje viser tabellen at de ulike modalverbene kan overlape hverandre i betydning. Betydninger som *påbud*, *oppfordring*, *ønske*, *anbefaling* osv. forekommer ved flere modalverb. Dermed blir det vanskelig å oversette modalverbene til russisk. Dette skal vi se nærmere på i resten av denne oppgaven.

Ved dynamisk modalitet så uttrykkes det ofte *påbud* eller *forbud*, *direktiver*, *ønske*, *befaling* og *anbefaling*. *Påbud* og *forbud* er også betydninger man for av deontisk modalitet. I tillegg uttrykker deontisk modalitet *oppfordring*, *nødvendighet* og noe som er *moralsk riktig* og *plikt*. I preteritums setninger, så er *oppfordringen* eller *befalingen* ofte mer forsiktig. Ellers kan preteritums setninger uttrykke at handlingen har funnet sted i fortida. Andre betydninger av deontisk modalitet er *anmodning* eller *henstilling*. Kan også være *løfter* eller *forsikringer*.

Epistemisk modalitet er som sagt mindre uttrykt enn deontisk modalitet. Er ikke alltid epistemisk forekommer i de fire gruppene av setninger; *vanlige setninger*, *negerte setninger*, *spørresetninger* og *preteritums setninger*. Typiske betydninger av epistemisk modalitet kan være *antakelse* eller *formodning*, *sannsynlighet*, *hypotetisk kontekst*, *tvil* eller *mulighet*. Andre mulige betydninger er *umulighet*, *rykte* eller *forlydende* og *gyldighet*. Ved *mulighet* i en preteritums setning med epistemisk modalitet, uttrykker dette en svakere form for *mulighet*. Så her kan sees likhetstrekk med deontisk *oppfordring* for eksempel, der betydningen blir svakere i fortidsformen. Dermed kan det sies at det betyr at handlingen ikke nødvendigvis har funnet sted i fortida, men kan indikere en svakere form for modalitet.

Dynamisk modalitet er ikke så veldig utbragt i norsk. Men ved de få tilfellene det forekommer, så representerer dynamisk modalitet betydningene en *fysisk tilstand* og *evne* eller *ferdighet*. Dynamisk var bare å finne ved to verb, nemlig *kunne* og *få*, og bare i noen få tilfeller.

3 *Burde* fra RuN-Korpuset og Valerij Berkovs ordbøker

Dataene fra dette kapitlet har jeg henta fra RuN-Korpuset, og sammenlignet det med ordbøkene til Valerij Berkov (Berkov, *Stor Norsk-Russisk Ordbok*, 5. opplag 2012 Berkov, *Stor Russisk-Norsk Ordbok*, 3. utgave 2011). Dette er også noe jeg har brukt i min semesteroppgave fra våren 2023, i emnet RUS-3030, hvor hovedfokuset på oppgaven kun var om hva som tilsvarer *burde* på russisk.

I dette kapitlet skal jeg se nærmere på hva det norske modal verbet *burde* svarer til i russisk. Det kan være en nyttig ting å se på, siden det ikke er noen klar måte å oversette dette modal verbet fra norsk til russisk. *Burde* kan dermed være en utfordring for russiskstudenter med norsk som morsmål.

I tillegg er dette noe som det ikke er skrevet særlig mye om. Det kan bli både nyttig og spennende tema og se nærmere på. Dette vil også forhåpentligvis gjøre det enklere å oversette dette norske modal verbet til russisk, da man kan finne ut av hvilke konstruksjoner som er brukt i hvilke tilfeller, og kan forhåpentligvis også lære noen nye muligheter for oversettelse av dette ordet.

Selv om RuN-korpuset ikke er et kjempestort korpus, med omtrent 400 treff på *burde*, så burde dette allikevel gi en grei pekepinn på hvilke konstruksjoner som blir brukt, og hyppigheten av de forskjellige konstruksjonene. RuN-korpuset er et parallellkorpus som sammenligner samme setninga fra samme tekst på to forskjellige språk. Dermed får man hele konteksten i begge språk, og man kan sammenligne setninger med modale betydninger i de to språkene.

Jeg kommer hovedsakelig til å sammenligne dataene mine med hva som står i Valerij Berkovs ordbok *Stor Norsk-Russisk Ordbok* (Berkov, 2012), som er hovedoppslagsverket som blir brukt, når man oversetter fra norsk til russisk. Siden modalitet blir brukt såpass forskjellig, og modale hjelpeverb blir mye oftere brukt på norsk enn på russisk, kan det bli interessant å se på hvordan dette kan oversettes mellom disse to språkene.

Dette kapitlet består av flere deler, og her vil jeg presentere de ulike delene av kapitlet. Etter innledningen, vil jeg skrive litt om modal verbet *burde* og om russiske modale verb. Der vil jeg kommentere på hva som står i Berkovs ordbok om *burde*, og hva slags oversettelser man får der, og til slutt litt om modalitet i russisk og litt om begrepet «radial kategori». På

bakgrunn av dette kommer jeg inn på hypoteser for denne oppgaven, altså om hvordan man oversetter *burde* til russisk. Videre vil det bli skrevet om dataene jeg har hentet inn fra RuN-korpuset, og presentere to hypoteser basert på dataene og Berkovs ordbok. Etter det vil jeg beskrive databasen jeg har laget av dataene fra RuN-korpuset, og hvordan jeg organiserte den, og hvordan jeg analyserte disse dataene i databasen, altså hvilken metode jeg brukte her.

Etter dette skal jeg presentere analysen av databasen, og kommentere på funnene. Funnene blir presentert ved hjelp av bilder fra databasen, tabeller og diagrammer fra funnene, som en generell oversikt. Her vil det også bli presentert noen sentrale betydninger. Til slutt i denne fjerde delen vil jeg kikke litt på andre konstruksjoner, hvor det i noen av tilfellene er vanskelig eller umulig å oversette direkte mellom norsk og russisk. Etter alt dette vil jeg prøve å komme fram til en konklusjon basert på funnene i dette kapitlet.

3.1 Modalitet i russisk

På russisk brukes ikke modale hjelpeverb like mye som på norsk. Det er også en av grunnene til at det kan være utfordrende å oversette et modalverb som *burde*. *Надо, нужно, должен* og *следовать* er vanlige modale ord i russisk. Dermed er det også rimelig å anta at disse forekommer ofte, selv om modalitet er brukt forskjellig mellom norsk og russisk, og modale hjelpeverb er mye vanligere på norsk.

3.2 *Burde* fra Valerij Berkovs ordbøker

Slår man opp i *Stor Norsk-Russisk Ordbok* (2012), får man følgende forslag, med en ganske lang liste med eksempler i tillegg. Rekkefølgen som disse oversettelsene er presentert i, er ifra antatt oftest brukt, til mindre brukte oversettelser. Resultatene under er fra *Stor Norsk-Russisk Ordbok*, 5. opplag, som kom ut i 2012. Alternativene nedenfor nevnes akkurat i den rekkefølgen man finner dem i ordboka.

3.2.1 Norsk-Russisk Ordbok

I denne ordboken (Berkov, 2012 s. 189) finner vi følgende alternativ for *burde*:

Следовать

Надо

Нужно

Надлежать

Berkov gir en rekke eksempler:

Han bør... ему следует {надлежит}...

De burde ha gjort dette i går. Вам следовало {надо было, нужно было} сделать это вчера.

Hva bør jeg gjøre? Что мне делать?

Man bør huske. Следует помнить

Du burde gå til legen. Тебе надо бы сходить к врачу.

Vi burde ha visst det. Следовало бы знать это.

Du burde {bør} ikke arbeide så mye. Тебе не надо {не нужно, не следует} так много работать.

Du burde se henne. Тебе надо {нужно} бы посмотреть на неё.

Noe burde {bør} gjøres. Надо что-то делать

De bør være her hvert øyeblikk. Они должны прийти с минуты на минуту

Noe slikt burde ikke skje. Подобное недопустимо.

Du burde kanskje ha fortalt ham det. Может следовало бы ему сказать?

Som det seg høyr og bør – как полагается {положено, следует}, как и подобает

Som egne former nevnes *следовать, надо, нужно* og *надлежать*, med visse varianter og former i eksempelsetningene. I eksempelsetningen brukes også konjunktivpartikkelen *бы* i konstruksjonen, noe som viser at den kan brukes sammen med disse ordene i enkelte kontekster.

3.2.2 Russisk-Norsk Ordbok

Slår man opp *следовать* i *Stor Russisk-Norsk Ordbok* (Berkov, 2011), får man opp forskjellige betydninger av å *følge* eller *skyld*. Det er ikke før i den syvende betydningen at *bør* nevnes, da også med betydningen *нужно*. Slår man opp *надо*, er det først og fremst oversatt som noe man må, noe som er nødvendig, eller noe man skal. Etter et par eksempelsetninger med disse oversettelsene er det et eksempel med *burde*, nemlig: *Вам бы надо знать это – De skulle {burde} vite det*. For *нужно* nevnes ikke *burde* i det hele tatt i denne ordboka. For *надлежать* nevnes *bør*, men da også med *следовать* som tilleggseksempel. Om man slår opp *должно* her, så er *bør* det aller første som nevnes, mens *должно* i en eller annen form ikke er nevnt ved *burde* i *Stor Norsk-Russisk Ordbok* (Berkov, 2012).

3.3 Metode for søk og kategorisering

Her vil jeg presentere hvordan jeg gikk frem for å finne det datagrunnlaget jeg har fra RuN-Korpuset. Dette gjøres ved hjelp av skjermbilder fra søket, og av databasen i Excel sammen med forklaringer, for å tydeliggjøre prosessen for leseren.

Nedenfor viser jeg et skjermbilde fra søket mitt i RuN-korpuset. Jeg gikk på utvidet søk på norsk, skrev inn *burde*, og krysset av på «lemma», for å få alle formene av *burde* med. Så satte jeg det på russisk etter å ha lagt til et språk. Deretter trykte jeg på «søk», og alle konstruksjoner med *burde* fra norsk til russisk dukket opp, nemlig 404 treff, og jeg lastet disse treffene ned i Excel.

Hide filters [Reset form](#)

Simple | **Extended** | CQP query [Search](#)

Norwegian

burde

Lemma Start End Middle
 Sentence initial

Russian Exclude this phrase

Lemma Start End Middle
 Sentence initial

[Add language](#) [Show texts](#) random results (with seed:)

Concordance [Statistics](#) Found 404 matches (9 pages)

Sort by position [Download](#) Context: words

AB1TN_s39	herren : med spansk frimerke. " « Jeg skal si Dem en ting : De	burde	ikke stikke nesen Deres så mye bort i brevene ... " « Altså : Anna
-----------	--	-------	--

Figur 1 Skjermbilde fra søket i RuN-korpuset

Dataene her, er hentet fra RuN-korpuset, som er et parallellkorpus utviklet ved universitet i Oslo, med blant annet norsk og russisk. Ved å søke på *burde* i korpuset, og legge til samsvarende resultater fra russisk, så kunne jeg se hvordan *burde* blir brukt i de samme setningene på russisk. Da fikk jeg resultatene inn i Excel, hvor en kolonne er den norske konteksten til venstre for *burde*, en kolonne med *burde*, en kolonne med den norske konteksten til høyre for *burde*. Etter det, er det en kolonne med den russiske oversettelsen, og neste kolonne er med den russiske «ekvivalenten», og en siste kolonne for eventuelle ekstra kommentarer eller merknader til oversettelsen/konstruksjonen.

	A	B	C	D	E	F	G	H
1	Corpus posit	Sentence ID	Left context	Match	Right context	russisk oversettelse	russisk konstruksjo	merknader
2	21017	AB1TN.s1015	eksistens og er skapt	burde	, når han først har he	run_ru: Автор , развеси	должен бы	
3	67919	AB4TN.s76	pinefull følelse av at	burde	få både madame Far	-->run_ru: Углубляясь в	должны	
4	196951	AB8TN.s13	; bare et øyeblikk; og	burde	ha husket ... at Anna	-->run_ru: Мы тогда при	должно бы	upersonlig
5	197216	AB8TN.s20	ingen kunnskap; kur	burde	også ha uroet de per	-->run_ru: Анна Петров	должно бы	personlig
6	197228	AB8TN.s20	; og den burde også h	burde	jo straks ha reagert f	-->run_ru: Анна Петров	должны бы	
7	216565	AE1TN.s199	dumme spørsmål . Sl	bør	være svært overbær	-->run_ru: Дети должн	должны быть	
8	219701	AE1TN.s424	meg over det . Histor	burde	bli rart over den ... "	-->run_ru: Эти разговор	должны бы	
9	219758	AE1TN.s431	duft . Den lyste for m	burde	oppdaget hvor full a	-->run_ru: За этими жал	должен был	
10	234121	AK1TN.s171	skulle være . Enhver	burde	ennå bære i seg den	-->run_ru: Но в этом-то	должны	
11	284942	AK1TN.s4415	forklare det ... " Ljosj	bør	ha stil ... De tenkte t	-->run_ru: — Как тебе о	должен быть	
12	294256	AK1TN.s515C	Viktor , som begynte	burde	være nok penger . D	-->run_ru: Денег должн	должно	upersonlig
13	317911	AK2TN.s663	. For deg skal jeg vær	burde	vel gå ... sa Lena og t	-->run_ru: — Я должна	должна	
14	337276	AK2TN.s2165	maskert som ro , som	burde	ha blitt sulten for lei	-->run_ru: Хотя все был	должен бы	perfektiv
15	377598	AL2TN.s304	. Det ble en stor , grå	burde	nok tømt den i en pe	-->run_ru: — О , ты дол	должен был	perfektiv
16	394294	AL2TN.s1550	tenkte han på Krister	burde	han vel være lei seg	-->run_ru: Собственно г	должен был бы	perfektiv
17	492800	AT1TN.s2080	hun kunne bli utsatt	bør	hun ikke være unde	-->run_ru: — Мы пригл	должна	
18	526194	BA1TN.s1361	oberstløytnant . " Far	bør	ikke gå på bekostnir	-->run_ru: — Честолюби	(не) должно	
19	528133	BA1TN.s1486	stirret nå konsentrer	burde	ikke brukt Dem som	-->run_ru: — Капитан н	(не) должен был	
20	529834	BA2TN.s40	uten å overskride eti	burde	hoffet befinne seg c	-->run_ru: Придворные	должен	
21	537640	BA2TN.s377	en eller annen måte	burde	vel også ha en utme	-->run_ru: Хотя , рассу	должны	

Figur 2 Skjerm bilde fra databasen min i Excel

Her vises det konkret hvordan jeg har organisert databasen. I kolonne C, viser konteksten til venstre for *burde*, kolonne D viser *burde* i en eller annen form, mens kolonne E viser konteksten etter *burde*. Den russiske oversettelsen er i kolonne F, mens typen konstruksjon jeg har kategorisert, er i kolonne G, og eventuelle merknader i kolonne H. Ser man på skjerm bildet, så ser man at det er brukt et regneark for hver av de store kategoriene som *должен*, *мочь*, *andre modale verb* også videre. Dette er gjort for å gjøre det enklere å kategorisere innenfor de store kategoriene, og at det er lettere å finne antall typer konstruksjoner.

3.4 Burde fra RuN-Korpuset

I den generelle oversikten skal jeg vise hvordan jeg har kategorisert alle 404 eksemplene i 12 forskjellige kategorier. Kategorien «*andre modale verb*», er verb som for eksempel *надлежать* og *стоить* som ikke forekommer så ofte, derfor er slike konstruksjoner plassert i en og samme kategori. «*Andre predikativ*», er setninger der *burde* svarer til et adverb som står i predikativ. Kategorien «*konjunktiv*» er setninger hvor bare *бы* er brukt, «*infinitiv*» bruker et verb i infinitiv for det man burde gjøre, det samme med imperativ i kategorien «*imperativ*». «Andre tilfeller», er noen få eksempler som ikke hører til noen annen plass.

Tabell 7 Antall konstruksjoner i hver kategori

Konstruksjon	Antall	Prosent
Следовать	41	10,15
Надо	48	11,88
Нужно	16	3,96
Должен	107	26,49
Мочь	8	1,98
Andre modale verb	14	3,47
Andre predikativ	28	6,93
Konjunktiv	23	5,69
Infinitivsetning	27	6,68
Imperativ	18	4,46
Annen konstruksjon/faste uttrykk	66	16,34
Andre tilfeller	8	1,98
Totalt antall eksempler	404	

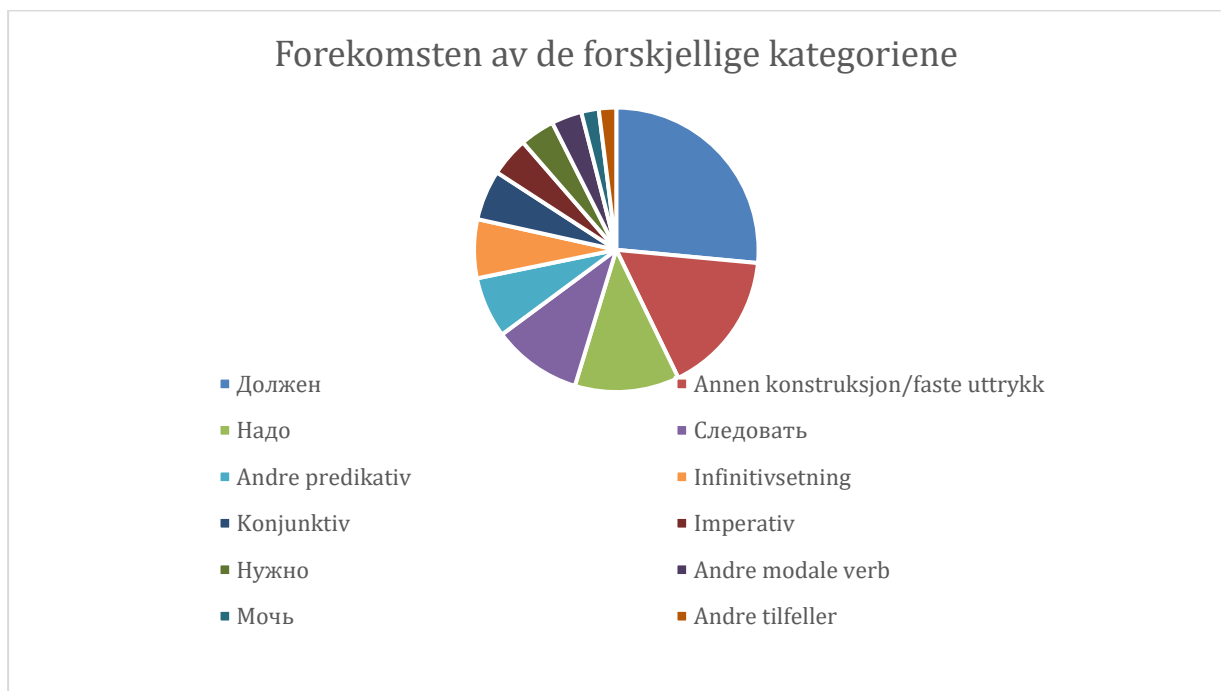
Her ser vi antallet fra hver av kategoriene. Nedenfor vil jeg vise de i rekkefølgen «mest brukt» til «minst brukt». Det vil si at den mest prototypiske konstruksjonen er den som kommer først. Man kan med rette argumenter for at kategorien «annen konstruksjon/faste uttrykk» ikke er en fullverdig kategori som de andre, men det er så mange av funnene som bruker en eller annen form for «hør og bør», og ellers en god del setninger som ikke er mulige å oversette, eller har forskjellige kontekster på norsk og russisk, noe jeg vil komme tilbake til senere i oppgaven.

Tabell 8 Kategoriene fra "oftest brukt" til "minst brukt" og deres tilhørende prosentandel

Konstruksjon	Antall	Prosent
Должен	107	26,49
Annen konstruksjon/faste uttrykk	66	16,34
Надо	48	11,88
Следовать	41	10,15
Andre predikativ	28	6,93
Infinitivsetning	27	6,68
Konjunktiv	23	5,69
Imperativ	18	4,46
Нужно	16	3,96
Andre modale verb	14	3,47
Мочь	8	1,98
Andre tilfeller	8	1,98
Totalt antall eksempler	404	

Her er kategoriene, som nevnt, presentert med de vanligste kategoriene først. En interessant ting å merke seg her, er at *должен* forekommer omtrent i ¼ av alle tilfellene, mens det ikke er nevnt i det hele tatt som eksempler i Berkovs *Stor Norsk-Russisk Ordbok*, men om man slår opp *должно* i *Stor Russisk-Norsk Ordbok*, så er *bør* en av oversettelsene som nevnes. Det andre interessante her er at *следует* er på fjerde plass med kun ti prosent av tilfellene, og ikke først slik som Berkov foreslo. En tredje ting som man legger merke til, er også hvor langt nede *нужно* er, på en niende plass, med kun fire prosent.

I tillegg til tabellen med antall og prosentvis forekomst, har jeg også valgt å ta med et sektordiagram som viser fordelingen på en mer visuell måte enn bare ved hjelp av tabeller og tall. Det er først da man virkelig legger merke til hvor stor kategorien med *должен* virkelig er.

Figur 3 Forekomsten av de forskjellige kategoriene

3.4.1 Должен

Dette er den kategorien som hyppigst forekommer som *burde* i RuN-Korpuset. *Должен* har endinger som et adjektiv i kortform og slutter da også med *-a*, *-o*, og *-ы*, etter som hvilket kjønn og tall subjektet står i. Ifølge det Terence Wade skriver i *A Comprehensive Russian Grammar* (2011), så representerer *должен* en moralsk nødvendighet og andre modale betydninger (Wade, 2011 s. 341-342).

(35) *Я должна идти.*

Jeg burde vel gå (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: AK2TN.s663).

Her er en eksemplissetning fra funnene av *burde* med *должен*.

Должен forekommer her også sammen med konjunktivpartikkelet *бы*, og forskjellige tempus av *å være*, *быть*. Dette er også noe jeg skal komme tilbake til senere når jeg ser på konjunktiv og tempus i de forskjellige kategoriene.

(36) *Он бы должен был понять всю тяжесть этой жизни моей здесь, в Москве.*

Han burde forstå hvor vanskelig det er for meg å leve her i Moskva (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: LNT4TN.s3850).

I dette eksempelet ser vi at konjunksjonspartikkelen *бы* står med *должен* i fortid.

3.4.2 Annen konstruksjon / faste uttrykk

I denne kategorien er det litt blandet. Med faste uttrykk så er det først og fremst uttrykk som *hør og bør*, som forekommer i mitt materiale. Russiske motsvarigheter er *как следует* eller også som *как полагается*.

(37) *Нужно арестовать Фандорина и как следует допросить.*

Fandorin må arresteres og forhøres som seg hør og bør (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: BA2TN.s795).

Dette er altså et eksempel med det faste uttrykket (*som seg*) *hør og bør*.

(38) *Прокоп Свиридович, как полагается, стоял рядышком, держал поднос.*

Prokop Sviridovitsj sto som seg hør og bør ved siden av ham, med et brett i hendene (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: BA2TN.s1281).

I dette eksempelet har vi også med (*som seg*) *hør og bør*, men her tilsvarer det *как полагается*.

Bare for å understreke at her er forskjellige typer setninger, så vi jeg også vise til følgende andre eksempler i denne kategorien:

- (39) *считаю ли я возможным обсуждать главное или же предпочту ограничиться беседой на отвлечённый предмет.*

Så jeg det som mulig å debattere hovedsaken, eller burde samtalen holdes på en mer allment plan (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: BA2TN.s1333)

Dette eksemplet havnet i kategorien *Annen konstruksjon / faste uttrykk* fordi her tilsvarte *burde* til *же предпочесть*, som ikke hører til noen andre av kategoriene.

3.4.3 *Надо*

Надо er et godt eksempel på et ord som uttrykker modalitet i russisk.

- (40) *Но чтобы наши ребята успели их найти вовремя, тебе надо на некоторое время спрятаться ...*

Men for å være sikre på at våre gutter rekker å finne dem i tide, bør nok du gå i dekning en periode ... (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: AK1TN.s1869).

Dette er et vanlig eksempel med *надо* og tilhørende logisk subjekt i dativ.

3.4.4 *Следовать*

Следовать er et av de første eksemplene i *Stor Norsk-Russisk Ordbok* (2012) når man slår opp på *burde*. Allikevel havner dette ordet så langt ned som på fjerde plass av kategoriene jeg har her.

- (41) *Не следует говорить её императорскому высочеству про угрозы Линда*

De bør ikke fortelle Hennes Høyhet om Linds trusler (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: BA2TN.s1403).

Her er et eksempel om at *следует* svarer til *bør*.

Следовать har først og fremst betydningen *følge* ifølge *Stor Russisk-Norsk Ordbok* (2011). Det er først i den 7. betydningen at dette verbet får en modal betydning, og oversettes til *burde* men også henviser til et annet modalord på russisk, *нужно*.

3.4.5 Andre predikativ

I denne kategorien er det forskjellige adverb som *можно*, *нельзя*, *необходимо*, *стыдно* og *хорошо*. I materialet mitt finnes det også eksempler med *лучше* der det på norsk er *burde*.

- (42) *Я понимаю пастора, когда он говорит, что нельзя пить спиртное, и я понимаю канатчиков, которые не могут жить без выпивки.*

Jeg forstår presten som sier at ingen bør drikke brennevin, og jeg forstår de tørste repsluger som aldri slutter med det (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: OEL2N.s1751).

Som vi ser, er dette et eksempel hvor *burde* svarer til adverbet *нельзя*, etterfulgt av et verb som i dette tilfellet er infinitiv.

Som nevnt tidligere, er det også i denne kategorien eksempler hvor *лучше* står som predikativet i setningen.

- (43) *но ты, Ники, лучше бы себя пожалел.*

Men du burde heller synes synd på deg selv, Nicky (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: BA2TN.s2820).

Her i dette eksempelet ser vi at det er *лучше* som svarer til *burde heller* i den norske setninga.

3.4.6 Infinitivsetning

I denne kategorien er det kun infinitiv som viser modaliteten. Riktignok kan også spørrepartikkelen *ли* eller konjunktivpartikkelen *бы* være med i setningene. Grunnen til at dette ble en kategori, var fordi det ikke var noen andre kategorier som passet.

- (44) *Не сообщить ли об этих подозрениях полковнику Карновичу?*

Men burde dere ikke meddele disse mistankene til oberst Karnovitsj? (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: BA3TN.s256).

Her er et eksempel med *infinitivsetning* uten et modalt hjelpeverb. Spørresetningen her har også spørrepartikkelen *ли*.

Siden forrige eksempel var et spørsmål som inneholdt spørrepartikkelen *ли*, så vil jeg også vise til en eksempelsetning som ikke er et spørsmål:

- (45) *Справочник не дает ответа и на вопрос о том, как нам жить.*

Leksikonet gir oss ikke noe svar på hvordan vi bør leve heller (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: JG1N.s314).

Her i denne infinitivsetningen har vi logisk subjekt i dativ.

3.4.7 Konjunktiv

Konjunktiv er også ganske sentralt i forbindelse med modalitet. Noe som gjør det enkelt å se at det er konjunktiv, er konjunktivpartikkelen *бы* i russisk. Konjunktivpartikkelen forekommer også i de andre kategoriene, men i dette avsnittet ser vi på setninger med verb i preteritum sammen med *бы*.

(46) *вы бы шли спать.*

Du burde gå og legge deg (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: FD2TN.s1092).

Her er et eksempel på fortidsform av verbet kombinert med konjunktivpartikkelen *бы*.

3.4.8 Imperativ

Imperativ er også en måte å vise til modalitet, og her er det også brukt i setninger på russisk, hvor norsk *burde* eller *bør* er brukt.

(47) *Постыдитесь, Яков Карпович!*

Du burde skamme deg Jakov Karpovitsj! (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: BP3TN.s173).

I eksemplet over er imperativ brukt uten at det er noen modale hjelpeverb tilstede i setninga. Dermed må vi si at det er imperativformen som får fram den samme betydningen som *burde* i den norske setningen.

3.4.9 Нужно

Dette er en av de sentrale modale ordene i russisk, men det forekommer likevel ikke så ofte i mitt materiale. Et eksempel på bruk av *нужно* er:

(48) *Это как раз то, о чем мне нужно сейчас думать.*

Det er slike ting jeg bør tenke på (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: EL1N.s325).

Et vanlig modalt ord, som tar logisk subjekt i dativ.

3.4.10 Andre modale verb

Dette er en liten kategori med litt blanding, der sjeldne modalord forekommer. Dette er også en kategori

(49) *Видно, все-таки придётся объяснить про мои отношения с лейтенантом.*

Her bør jeg vel forklare mitt forhold til denne løytnanten (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: BA2TN.s102).

I dette eksempelet er det *придётся* som svarer til *burde*.

3.4.11 Мочь

Også dette er en svært liten kategori. Grunnen til at jeg valgte å ha dette som en egen kategori, er fordi at det er et veldig vanlig verb å lære tidlig, når man lærer russisk. Jeg hadde også forventet at dette skulle forekomme oftere når jeg samlet og sorterte dataene, noe det viste seg å ikke gjøre.

(50) *Но вы могли ожидать*

Men De burde ha ventet Dem (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: JO1TN.s1285).

Her ser vi et eksempel med modalverbet *мочь*.

3.4.12 Andre tilfeller

Her havnet setninger som man ikke helt sikkert visste hvor skulle plasseres når man samlet dataen, og sorterte funnene. Her

(51) *Эту болтовню, обычную после многих рюмок женевера, пастор, собственно, не обязан был слушать, но, как он доверительно сообщил Сунниве Грипе, именно она почему-то не выходила у него из головы.*

Alt dette var vanlig prat etter for mye genever som presten egentlig ikke burde høre, men han betrodde Sunniva Gripe at han likevel husket det (Fra RuN-Korpuset, setnings-ID: OEL2N.s1329).

I dette eksempelet er det *обязан* som svarer til *burde*.

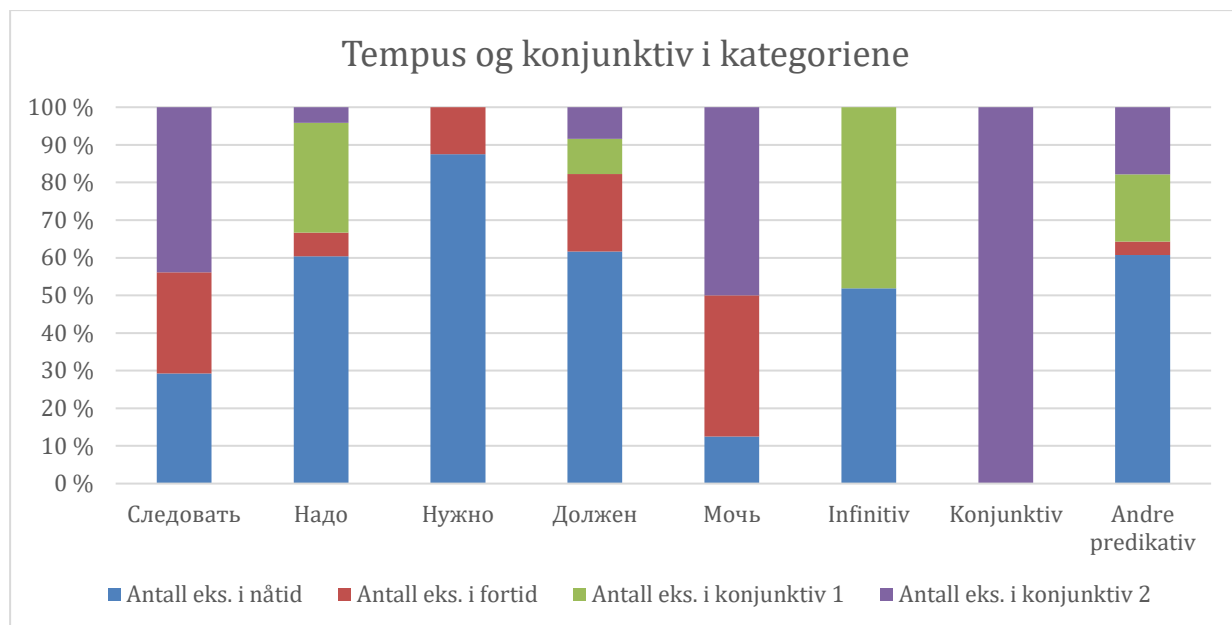
3.5 Tempus og konjunktiv i kategoriene

I dette delkapitlet skal jeg se nærmere på fordelingen av tempus og konjunktiv i de forskjellige kategoriene.

Tabell 9 Tempus og konjunktiv, antall i kategoriene

Konstruksjon	Antall eks. i nåtid	Antall eks. i fortid	Antall eks. i konjunktiv 1	Antall eks. i konjunktiv 2
Следовать	12	11	0	18
Надо	29	3	14	2
Нужно	14	2	0	0
Должен	66	22	10	9
Мочь	1	3	0	4
Infinitiv	14	0	13	0
Konjunktiv	0	0	0	23
Andre predikativ	17	1	5	5

Her ser vi en oversikt over de modale konstruksjonene, og i hvilken tid de forekommer i. Tabellen viser også forekomsten av konjunksjonspartikkelen *бы* sammen med de modale konstruksjonene. «Konjunktiv 1» beskriver de konjunktivkonstruksjonene som er brukt med infinitiv, men «konjunktiv 2» beskriver konjunktivkonstruksjonene som er brukt sammen med fortid. Nedenfor ligger et diagram som viser prosentvis forekomst av de forskjellige konstruksjonene, med og uten konjunksjonspartikkelen *бы*. Med konjunktivspartikkelen *бы*, får man en mer tenkt situasjon. Det kan for eksempel være: *man burde ha gjort sånn og sånn*. Dermed var det ganske interessant å se litt nærmere på dette. I Terje Mathiassens bok *Russisk Grammatikk* (7. opplag 2013 s. 346), så nevnes blant annet at konjunksjonspartikkelen *бы* kan være en utfordrende ting for norske russiskstudenter å lære seg, og å beherske bruken.

Figur 4 Tempus og konjunktiv i kategoriene

Vedlagt her, er en graf som viser prosentvis forekomst av tempus og konjunktiv i de forskjellige kategoriene.

3.6 Konklusjon av kapitlet

I dette kapitlet har jeg vært innom det norske modalverbet *burde*, og sett på hvordan det kan oversettes til russisk. Da har jeg også vært litt innom modalitet på russisk, siden dette handler om å oversette et modalverb. Der har jeg sammenlignet funnene med ordbøkene til Valerij Berkov (2012 og 2011) i forbindelse med å finne ut dette, og sammenligne funnene.

Dette korpuset ble beskrevet, og jeg beskrev også hvordan jeg søkte meg fram til funnene av dataene, og hvordan jeg da behandlet dem etter å ha lastet dem ned i et Excel regneark, hvor jeg oppretta en database. Der beskrev jeg hvordan jeg satte opp databasen, hvordan jeg annoterte dataene, og videre sorterte de i egne regneark og finjusterte på merknadene mine til de forskjellige konstruksjonene.

Når dataene var ferdig annotert, kunne jeg samle dataene i tabeller, der jeg fikk en oversikt over forekomsten av de forskjellige konstruksjonene. Etter å ha fått de i en tabell, fikk jeg sortert konstruksjonene etter den mest brukte til den minst brukte kategorien, og fikk en prototype på hva som oftest brukes når man oversetter *burde*. Dette fikk jeg også med i et

sektordiagram. I tillegg analyserte jeg hvilket tempus de ulike konstruksjonene ble brukt i, og hvor ofte konjunktiv ble brukt i de forskjellige kategoriene.

Det man med sikkerhet kan si, er at det er forskjell på hva jeg har funnet ut av ved hjelp av RuN-Korpuset og det som står i ordbøkene til Valerij Berkov (2012 og 2011). Den største kategorien i databasen var *должен*, og den er nemlig bare ført opp i en av eksempelssetningene i *Stor Norsk-Russisk Ordbok* (2012). Forekommer også oftest uten konjunktiv, og oftest i nåtid.

Nest største kategorien med faste uttrykk slik som, (*som seg*) *hør og bør*, er ikke akkurat det jeg har fokus på her, siden det er et fast uttrykk. På tredje plass er *надо*, som er et vanlig modalt ord på russisk. I *Stor Norsk-Russisk Ordbok* (2012) er *надо* plassert på andre plass på hva som tilsvarende *burde*, noe som er ganske nærme hverandre. Forekommer oftest i nåtid, og også ganske ofte i konjunktiv med en infinitiv.

Следовать er på fjerde plass i databasen, mot første plass i *Stor Norsk-Russisk Ordbok* (2012), noe som er en betydelig forskjell. Forekommer oftest i fortid med konjunktiv, men også ganske ofte i nåtid og fortid.

Andre predikativer og infinitivssetninger følger på som de neste kategoriene i denne rekkefølgen. Her er det adverb og infinitiver som viser hva man *burde* gjøre. Begge her er mest i nåtid og *konjunktiv 1*. *Infinitivssetninger* er bare i disse to. Like åpenbart er det at *konjunktiv* bare er i *konjunktiv*.

Imperativ kan også utrykke det som *burde* bli gjort. *Нужно* forekommer ikke med konjunktiv. Og *мочь* forekommer vanligvis i *konjunktiv* fortid.

4 Avslutning og konklusjon

I denne oppgaven har jeg nå prøvd å se på både uttrykk for modalitet i norsk og russisk, og hva som svarer til det norske modale hjelpeverbet *burde* på russisk. For det første forsøkte jeg å finne ut mer om modalitet i norsk, og for å gjennomføre det tok jeg utgangspunkt i *Norsk Referansegrammatikk* (1997), hovedsakelig. Der gikk jeg først og fremst gjennom forskjellige typer modalitet, nemlig deontisk, epistemisk og dynamisk modalitet.

Deretter gikk jeg gjennom de forskjellige modalverbene for å se hva de uttrykte ved forskjellige typer modalitet, og i forskjellige typer setninger. Alt dette ble da satt inn i tabeller for å gjøre det lettere for både leseren og forfatteren å forstå hva de modale hjelpeverbene uttrykte.

Ved deontisk modalitet var det typisk at modalverb uttrykte ting som; *ønske, plikt, befaling, anbefaling, påbud, direktiver, moralsk riktig å gjøre, løfter, forsikringer, forbud* og *tilbud*. Ved *befaling* og *ønske* i preteritum, så uttrykkes det på en mer forsiktig måte. I slike tilfeller er det ikke fordi at noe har skjedd i fortida. Deontisk er den typen modalitet som har forekommet mest her.

For epistemisk modalitet i preteritum, som uttrykker *mulighet*, så er dette en svakere form for *mulighet*, enn om det hadde vært i en «vanlig setning». Andre ting epistemisk modalitet uttrykker, var; *antakelse, formodning, sannsynlighet, hypotetisk kontekst, tvil* eller *mulighet*. Noen andre mulige betydninger er *umulighet, rykte* eller *forlydende og gyldighet*.

Dynamisk modalitet er svært lite utbragt i norsk. Men der hvor det forekommer, så representerer dynamisk modalitet betydningene en *fysisk tilstand* og *evne* eller *ferdighet*. Dynamisk var bare å finne ved to verb, nemlig *kunne* og *få*, og bare i noen få tilfeller, så ikke altfor mye om denne typen modalitet.

I den andre delen av oppgaven var fokuset på hva som svarte til *burde* på russisk. Her tok jeg utgangspunkt i at funnene i RuN-Korpuset skulle være noenlunde likt som rekkefølgen i Valerij Berkovs *Stor Norsk-Russisk Ordbok* (2012), noe det viste seg å ikke stemme helt.

Den største kategorien i databasen var *должен*, og den er nemlig bare ført opp i en av eksempelssetningene i *Stor Norsk-Russisk Ordbok* (2012). Forekommer også oftest uten konjunktiv, og oftest i nåtid.

(*Som seg*) *hør og bør* går under at fast uttrykk, og er dermed ikke noen fullverdig kategori her, siden vi i oppgaven har hatt fokus på modalitet og modalverb. I det minste kan man slå fast at *hør og bør* blir oversatt som *как следует / придётся* på russisk.

På tredje plass er *надо*, som er et vanlig modalt ord på russisk. *Надо* krever logisk subjekt i dativ. I *Stor Norsk-Russisk Ordbok* (2012) er *надо* plassert på andre plass på hva som tilsvarer *burde*, noe som er ganske nærme hverandre. Forekommer oftest i nåtid, og også ganske ofte i konjunktiv med en infinitiv.

Следовать er på fjerde plass i databasen, tredje plass om man ser bort fra faste uttrykk, mot første plass i *Stor Norsk-Russisk Ordbok* (2012), noe som er en betydelig forskjell. Det viser at *следовать* egentlig ikke så vanlig for *burde*. Forekommer oftest i fortid med konjunktiv, men også ganske ofte i nåtid og fortid.

Andre predikativer og infinitivssetninger følger på som de neste kategoriene i denne rekkefølgen. Her er det adverb og infinitiver som viser hva man *burde* gjøre. Begge her er mest i nåtid og *konjunktiv 1*. *Infinitivssetninger* er bare i nåtid og konjunktiv med infinitiv. Like åpenbart er det at *konjunktiv* bare er i *konjunktiv*.

Imperativ kan også uttrykke det som *burde* bli gjort. Ved *imperativ* kategorien så er det heller ikke noen bruk av konjunktiv. *Нужно* forekommer ikke med konjunktiv og har også vært relativt få treff på denne med *burde*. Og *мочь* forekommer vanligvis i *konjunktiv* fortid. Kan si her også at det er ytterst sjeldent det er *мочь* som tilsvarer *burde*.

Så, hva vil jeg da si er best å oversette *burde* med? Basert på to ting, vil jeg si at er fint å oversette *burde* med *должен*, da spesielt for norske nybegynnere i russisk. For det første, det vi har funnet ut i oppgaven her, er at *должен* forekommer i 25% av alle de 404 treffene jeg fikk på *burde* i RuN-Korpuset, noe som er et veldig høyt tall sammenlignet med de fleste andre kategoriene her. Det andre er fordi at det er fort å lære seg å bøye *должен* etter subjektets kjønn og tall, i og med at den har kortform adjektivs endelse. Og her brukes ikke logisk subjekt i dativ, så studenten behøver ikke å ha lært seg dativ en gang, før vedkommende kan lage en enkel setning med *burde* og *должен*.

En annen ting jeg har funnet ut når det gjelder de forskjellige typene modalitet, det er at deontisk modalitet er mye mer utbredt enn epistemisk modalitet. Også i *Norsk*

Referansegrammatikk var det mye mindre informasjon om epistemisk modalitet i forhold til deontisk modalitet.

Referanseliste

- Berkov, Valerij. *Stor Norsk-Russisk Ordbok*. Kunnskapsforlaget, 5. opplag 2012 Oslo
- Berkov, Valerij. *Stor Russisk-Norsk Ordbok*. Kunnskapsforlaget, 3. utgave 2011 Oslo
- Crystal, David. *A Dictionary of Linguistics and Phonetics, Third Edition*. Blackwell Publishers, Oxford © 1991
- Divjak, Dagmar 2009. Mapping between domains. the aspect-modality interaction in Russian. *Russian Linguistics* 33, 249-269.
- Faarlund, Jan Terje. Lie, Svein. Vannebo, Kjell Ivar. *Norsk Referanse-Grammatikk*. Universitetsforlaget AS, Oslo 1997
- Grønn, Atle et al. *RuN-Korpuset*, Universitetet i Oslo 2008-2010
<https://tekstlab.uio.no/glossa2/run>
- Janda, Laura & Tore Nessel. 2010. Taking Apart Russian RAZ-, Slavic and East European Journal 54:3, 476-501.
- Mathiassen, Terje. *Russisk Grammatikk*. Universitetsforlaget, 7. opplag 2013 Oslo
- Palmer, Frank R. *Mood and Modality, Second Edition*. Cambridge University Press ©2001
- Švedova et al. 1980, bind 2: §2190: <http://rusgram.narod.ru/2190-2207.html> § 2424:
<http://rusgram.narod.ru/2423-2440.html>
- Wade, Terence. *A Comprehensive Russian Grammar (third edition)*. Wiley-Blackwell, UK 2011
- Русская корпусная грамматика: <http://rusgram.ru/Модальность>.

